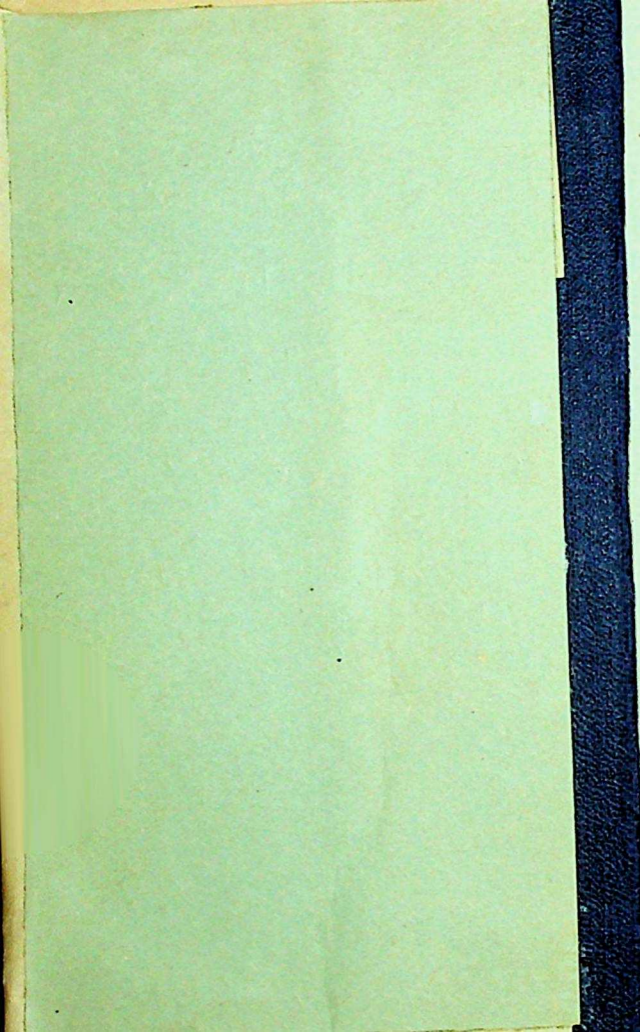

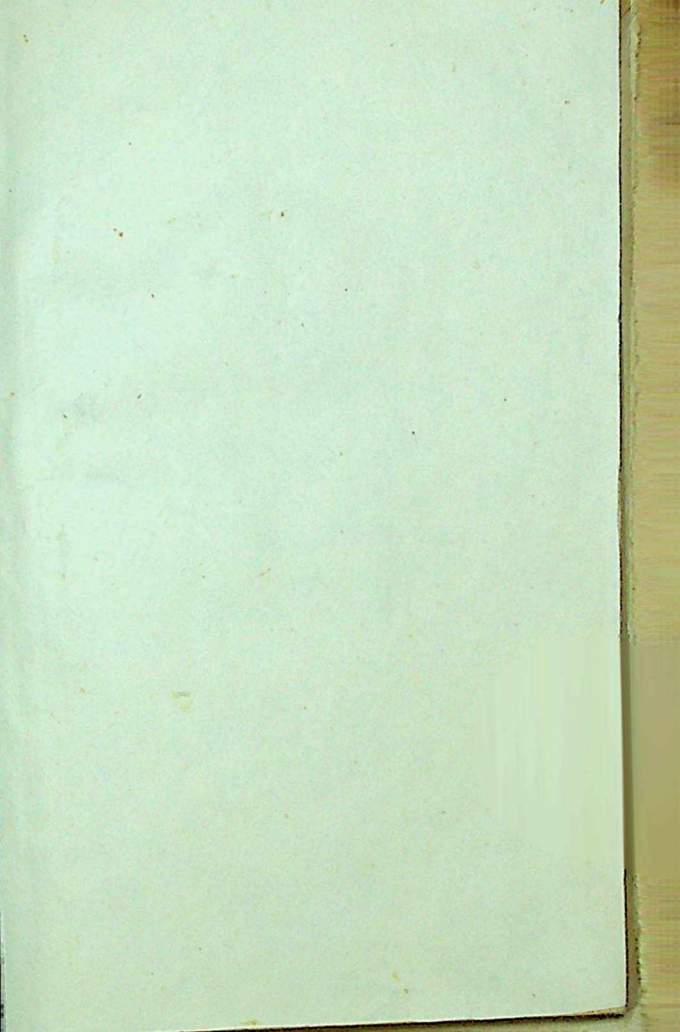
КӨГЛТИН Д.

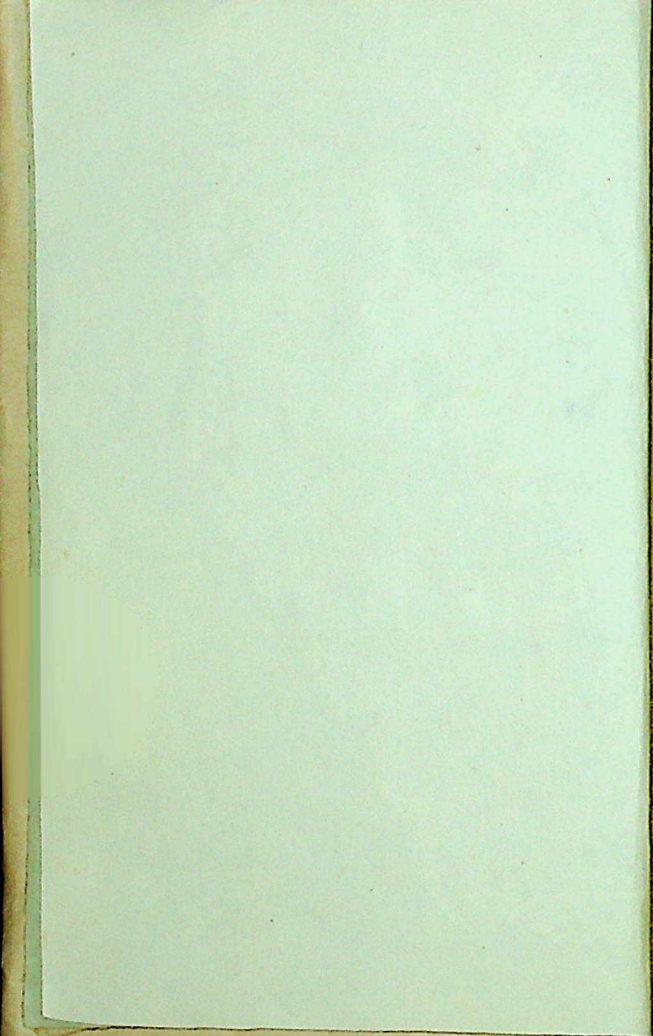
3352-

Баг насна
шулгүд.

Элст, 1940.

39751

КОГЛТИН ДАВА

**БАГЪ НАСНА
ШҮЛГҮД**

ХАЛЬМГ ГОСИЗДАТ
ЭЛСТ—1940

-cccc-

Библиотека
Казанского университета
Историко-филологического факультета
История, филология, лингвистика

~~289751~~

УМШАЧНРТ

Ўнн ўгин утх
Ўлгўр болдж туурдг,
Бийиннь ўн келсн
Багъд сургъмдж болдг.
Болдин эс диилсиг
Билгин ўг диилдг,
Давад онъгрсн дуриг
Дун дăкнăс сергăдг.
Мини бичсн дуудм
Мишăдж таанр умштн,
Би чигн цагтан
Бас дурллав гитн.
Эврăннь джиргъăд ўзджăх
Энъкр мана джиргълиг,
Дăкăд эн мини
Дегтр умшад ўзтн,
Ўгин хурцд эс болвчи
Ўннднь ханлт келтн.

КҮНЪКÄН ДУУЧД

Джиргълин олн айсмудиг
Джиктә домбртан орулсн,
Баатрмудин алдр дииллгъсиг
Бахтдж туурулад дуулсн,
Цääсн цагъан үстә,
Теньгс дала ухата,
Хальмг үгмүдин эцк
Хурц келнә булг,
Беткärн самлгддж кеерсн
Буурл көдән үрид
Джилмүдин холд геедрсн
Джанъгъриг тогтасн Күнъкәд,
Джигтә сәäхн джиргълтә
Джанъгърин орнас Дава
Хальмгин öргн теегäс
Ханлт öргджәнә танд.
Öнр тана үритн
Öрчдән хальмг күмн,
Зун джилмүдин туршт
Зöөдж халулад öсклä...
Урнь үгär магтгдсн
Ухань билгär теткгдсн.
Күнъкән алдр тууджтн
Күмнә зүрк бульглулна,

Ääмшгтә баатрмудин ноолдан
Äмдшнъгәр өмнм үзгднә,
Тачкисн теднә цоклдан
Танъхрулдж чикндм хадгдна...
Соньн дууч, сонъстн,
Сталинә алдр гардврта
Социализмин шивә тосхчкисн
Сай баатрмудин орнасв,
Нарн герләрни мөрәлдж
Намаг үүрмүдтәм байрлулна,
Наснь багъин сәәнд
Ниргдж джиргъл кўнъкннә,
Көдлмштән олт дииллгътәвдн,
Коммунизмн бәәшнъ тосх-
джанавдн,

Хальмгин тег ода
Хүвтә джиргълтә болв,
Орчлнъгин чирә сольгдв
Омгта дун кўнъкнв.
Байрин орнанны нернәс
Би танд келджәнәв,
Келсән мадити мөнъкд
Күцәлго төрүц зогсдговдн,
Орчлнъгин келнә тууджд
Очр метәр мандлгсн,
Күләгч Джанъгъриг тогтасн,
Күрл мөнъги бумблв
Алдр үрнәнчи пертәг
Алтлдж Элстд тәвхвдн,
Ўдин нарна тольд

Унтä бумблв мандлх,
Багъчуд түүг хэлäдж
Байрлдж танд ханх.
Хаврас хавр күүртл
Хурдн гисн арнзл,
Бийән төрүц хармилго
Бääсән гаргъад довтлвчн,
Өрэлдн күүршго холд
Орчлнъгар Джанъгърчн тарх,
Олн келн äмтн
Онъгтагъар түүг умшх,
Хальмгт Джанъгъртн байсдж
Ханлт буульмдж өргх!

НЕРН

Күүкән бийдән дурлулсн
Көвүнд ки немдг,
Көдлмшин шин дииллгън
Күүнд байр өгдг.
Хаврт ногъан көкрдг,
Хурт ургъц ургъдг,
Баатрас баатр төрдг,
Багшан сургъульчнь дурадг,
Бив ятхан айслулдж
Билгән ухандан цуглулдж,
Дууч дурлсан шүүдж,
Дуулдж буульмдж өргдг.
Баахи наста дуучин
Буульмджнь юн болх,
Багъин падрси дурний?
Буслген сонън джиргълий?
Тернчн, энчн сәәхн
Терчн, энчн буульмджта,
Теегм бас ончта
Тегәд зүрким авлна.
Герлтдж мандлджах нарила
Гулнъгтрдж гилвкджәх оддиг,
Әдлцүлдж дүнъцүлхәр седхлә,
Альд, үгмүд олдхш.

Тенъгрин оли оддас
Тер наришнъ джиргълд,
Агъу ик сӕнӕс,
Алдршсн нерн йилгърдг,
Тоомсрта нериг делкӕд,
Тенъгрт, газрт, агъарт,
Цецн, баатр гилдӕд,
Цугъар зӕркндӕн хадгълад,
Орчлиъгин аюлиг диилӕд,
Омӕта галвиг сиичӕд,
Большевикӕд эс авх
Бӕӕшнъ угаг медӕд,
Урагшлад ӕмӕрӕн зӕткнӕвдн,
Уул—дииллгъсиг авнавдн:
Тууджд тӕрӕн болад,
Тер нертӕ нисӕд,
Кӕкрсн далан кӕвӕг
Кӕӕдж самолетари давад,
Коккинаки, Гордиенко хоюри,
Кӕми делкӕ ӕврӕлв.
Маркс, Энгельс, Ленинӕс
Медмдж сургъулинь дасси,
Болдин нер зӕӕсн,
Багширан дурасн сургъульч.
Лурджнъсн «Аврорин» дуугъар
Лугшсн арви доладгчар,
Ленинӕ, тӕӕнӕ гардврар,
Революци алдр хӕӕкрлгъӕр,
Хаадудин могъа толгъасинь
Бидн йозуртагъинь таславдн,

Хар тенъгсиннь уснднь
Баячудиг даджрмджтань
булхулладн.

Тер нертägгян биди
Тосхлгъна цагури орладн,
Дäнд хамхлгдси заводмудан
Дäкнäs кедж босхлавдн.
Тер нертägгян биди
Туган öдäн öргдж,
Сонь джиргълän öскдж,
Социализм тöрскндän босхлавдн,
Амдан тер нертägгян,
Андн галзурси самураймудт,
Хасан нуури кövädнь,
Хасан тусдган үзүллävдн,
Хамаран дävрсинь медүллävдн,
Хärү герүрнь заллавдн,
Советин дäрин үнриг
Сäйнär теднд сонъсхлавдн.
Тер нернä зааврар,
Туулин сäähн тöрскндм,
Джиргълär торлзси öдрмүд
Джилä кöдлмш кедми.
Кöдлмшт тер нерн
Кентä болвчи негн,
Теегин зöргтä гäрдшнь
Тер цöкрлгъ медхш.
Күмнä килмджтä эцк
Коммунизмүр тер кöтлнä,
Öмнк мана хаалгъиг

Өвр ухагъари герлтхнә.
Совсн нанд бәәхинь
Сәәхн алти чолунднь,
Сталинәннь үнтә неринь,
Сиилүлдж бичх биләв...
Болв үнтә чолунас
Бийиннь зүркнә гүүнәс,
Келсн үгин үнинь
Кен болвчи үнлх.
Делкән дуучвр цугъар
Дуудлгъ мини сонъсти,
Буульмдж таанр холд
Бичә хәәтн... Сталин...
Цецн ухананнь гүүнд
Цевр үгмүд олти,
Ценънсн поэтин дуугъар
Цугъар Сталинән дуултн!

ДЖАНЪГЪРИН ОРЧУЛЛГЪНД

С. Липкинд

Кесг татлдсн зун джилмүдт
Күмнъ зовлиъ хальмг үзлә,
Өргн теегин хагсу кодәст
Өлн гестә харгъндж йовла.
Өвлин сөөгъин шуургъна
 шуукрлгънла,
Өнчнә гашута шугшлгън нииллә,
Хаврин киити хурин дусалла
Хальмг күүкнә нульмси хутхлдла.
У теегин уудьврта дуунла,
Угатьрин кунд санлдлгън ханьцла,
Там гидгиннь бәәдлтә харнъгъу
Төгәлнъд күмиг харлдж бӯрклә.
Болв тер аәмшгтә цагла
Бас сергмджтә дун сонъсгдджала,
Дурн метәр күүг байрлулдж,
Дууддж, өмнк хаалгъ үзүлджәлә.
„Тана мана уга бәәдг“
Төрскнүр тер күмиг дуудла,
„Өвл уга хаврта, зун уга намрта“
Өврджтә сәәхн төрскн күләлгълә...
Амти кунд кодлмшин хөөн
Асхид цугъар оларн хурдж,

Äрä амарн киигъән авч,
Буурл үстә дуучиг сонъсдж,
Бахта байрта өмнкән санцхала,
Джиргъл үзхд, Джанъгър ирхд,
Джигтә йос тогтахд иццхалә...
„Давси тууджин өдрмүд,
Дала үләснәс хәрхий,
Цецнә йорлси үгмүд,
Цагин көгдж бүркхий.
Уга!—гидж дууч,
Угатырт сонъсхад хәәкрхлә,
„Джилмүд, бәәтлән, күцхлә
Джанъгър, Хонъгър ирцхәх,
Хортлудин өмнәс көтлдж
Хуүв маднд өгцхәх“—гидж
Дууч ценъндж чиләхлә,
Дуүвр наста залус чичрлдлә,
Халун багъин цуснь
Хутхлдж цуцдарнь гүүлә...
Джилмүд давв, сонън джилмүд,
Джанъгърин Бумбин орн ирв,
Күцлән хальмгуд ода күцв,
Күчтә күнъкән баатрмудтан төр
Сәәхн, джиргълин дууднь улм,
Сонънар „Джанъгърт“ ода күнъкн
Джилмүд багъта, баахн улс,
Джиргълин сәәг улмар медв.
Хүвтә хальмг күмн ода,
Хәәсн үүрмүдән оньдинд төрв,
Күмнь тууджд үзгдәд угагъар

МАЯКОВСКД

Минъгън дегтрмүдин халхсар
Мини нүдм гүүлә,
Чикнәмм худжр кесгнь
Чидлтә таалмджарн гооджнънла.
Пушкин!—падргсн үг,
Байрон!—буслгсн ухан,
Шекспир!—шүлгүдин хурцнь,
Цецн дегтмүдиннь гүүнәр
Сутцн—махмудтм орла,
Сөөгъин багъ ухагъим
Сонън газрмудар нисклә...
Болв, дегтрмүдин заагас,
Генткн боссн уулшнь,
Болдлчксн хурц үгтә,
Гал цогшнь келтә,
Сталинә үгмүдин бәәдлтә
Стихмүд гартм бәргдлә,
Муурсн мини нүдм,
„Маяковский“—гидж умшла,
Билгиннь күчәр намаг
Бийдән цугим авла,
Шамин герлд суугъад,
Стихмүдән цугтнь умшулла...
Би тиикд пионер

Бичкихн кӧвүн билӧв.
Делкӧг эклӧд меддж
Дегтрин ард орлав,
Тер цагла эклӧд
Тиигдж Маяковскла таньлдлав.
Даранднь стихмӧдӧн умшдж
Дурлдж экндӧн хадлав.
Одачн Маяковскиг би
Онъган ӧгч умшнава,
„Маяковский“, чини ӧнн,
Манач» — гидж келнӧв...
Кӧмнь делкӧн тууджд,
Кӧнъкӧ ӧмтн цӧн,
Минь теднӧ тоод
Маяковский орсн мӧн.
Юнъгад гихлӧ тер
Янзта поэзий тосхла,
Сталин тӧӧг таасдж,
Сӧн поэт гилӧ.
Ӧсджӧх Советин литературт
Урдк хаалгъ уутьдла,
Революцин келӧр келхд
Шин рифмс керглгдлӧ...
Тер, харнъгъугъас хӧӧдж
Талдан хаалгъ олла,
Баахн мана поэзий
Бийиннь ардас кӧтлӧ.
Тӧӧнӧ шин келнь
Товин сумнла ӧдлцлӧ,
Тӧрскнӧ гӧӧлгдсн хортдуд

Тенүнә келнәс сүрдлә...
Ноолданд тосхгдсн социализм
Маяковский, чамд,
Нуршго алдр бумблв
Мөнъкд болв.
Джилмүд даввчн, поэт,
Джинънсн күчтә дуучн,
Делкәд одачн,
Чидлиннь кеегъәр сонъсгдна,
Хальмг, манъгъд, хасг,
Хугъар, чамаг онцлдж, умшна,
Көдлмшч класс харссндан,
Күнъкән дуусан дуулсндан,
Маяковский, сонъс, чи,
Мөнъкд әмд бәәхч!

ДААЧ ҮҮРТАН

Дәәнә галвин цакллгънд
Дуувр настадан орлцвч,
Делкән туудж адгългънд
Дәәч болад цоклдвч.
Маш улан тугиг
Мөрн деерән бәрвч,
Саймудин алдр унниг,
Сталинтә туган өргвч,
Күмнь туудж татлгънд
Кесг джилмүдин харнъгъуд,
Мандлулад теднд үзүлвч,
Мөнъкд төрскән туурулвч,
Үр! Мадн одахн,
Баахн бичкхн көвүд,
Улан галстук зүүсн
Байрин орнаннь үрдүд,
Наач инәгъад шууглддж
Нам, сургъулән дасдж,
Эцкиннь көдлмштән дөнъндж
Эс джиргъдж бәәлүвдн?
Тер өдрмүд давв,
Төрскмдн маанриг дуудв,
Мадн өсәд цергин,
Мөр унх кеммдн, ирв.

Капиталин чидл көгшрдж
Көдлмшч класс чанъгърдж,
Хойр класс бәрлдв,
Халдана дун сонъсгдв.
Алдр эврәннь кергән
Андгъарлдж эс күцәхийч,
Мөнъкд төрскән туурулад
Менд эс ирхийч?
Диилдж дассн цергиг
Делкәд кен диилх?
Алдр, көндрсн чидлиг
Альк чидл зогсах?
Сталинәннь нертә ноолдджах
Соньн баатрмудин чидллә,
Манла чидлән сөрджәх
Монъхг кезә дииллә?

БАГШНРТАН

Болд, хату бәрцтә,
Бийдән ик ицгтә.
Советин багш тоомсрта,
Сургъмджарн бичкдүд өскнә,
Сургъуләри ухагъинь уудулна,
Тоомсрта багшин сургъмдж
Төгәлнәд сургъульчиртнъ үзмдж.
Өсксн көвүд күүкднъ
Өнр төрскәрн тарна,
Эмч, инженер болдж,
Энъгдән нерән туурулна.
Халәджәнч, эндр бичкхи көвүн,
Халәд манъгъдур агъарт өөмнә,
Өцклдүр өкәр пионерк күүкн,
Үзджәнч, эндр сценд ээрнә...
Багшин цуг көдлмшч эн,
Болд бәрцин аш эн,
Сәәхи сургъмджин темси эн,
Советин. Сталинә нилч эн!
.
.
.
.
.
.
Буульмдж багшнрт, мана
сургъачнрт,
Баахи ахнрт, буурл эцкнрт!

БИЧГ

Бичг ирхиг оньдинд
Би яддж кўләнәв,
Зәнъгс ирхд байрлдж
Зәрмдән муугъаснь аәнәв.
Өрүннь ўдлә тес
Онъгтә хонъх джинъннә,
Улан чирәтә кўўки
Ууртагъар бичг тўгәнә.
Би чиги кōвўд кўўкдлә
Бас оньдин х утхлднав,
„Бичг бәәнү“!—гидж
Болгъадж хәрўгъинь кўләнәв.
Улан чирәтә кўўкнә
„Угагъинь“ тес сонъснав,
Ўўрмўдтән цугъараднь керго
Уудьврта хооран гарнав.
Одахн өөрм бәәсн
Өөрхн оли ўўрмўдм,
„Бичг бичджәхм“—гиджәсн
Бас терчи ягъсм?
Кўн келсн ўгдән
Тиним гөнъги болхий?
Кесг цагин ўўртән
Тас бичдгән уурхий?

Зуг нег өдр
Занъгс нанур нисцхалә,
Монъгъл, Белорусс, Москвагъас,
Мендән үүрмүдм бичцхалә.
Цагъан саната иньгм
Цергәс бичг илгәдж,
Гәәнр манур дәврхлә
Гахан теднә хонъшаринь,
„Хамхлхвди“ — гидж
Хәәкргч темдг тәвдж.
Школд хамдан сурчасн
Шамдгъа мини үүрм,
Хол Монъгълин газрас
Халун мендән келдж,
„Халхин голд“ болсн
Халданд орвв гидж.
Москвад институтд орджах
Мини шатр наадлгъна,
Хуучна „әәмшгтә өшәтн“
Халучрхсн, дурна „өшәтн“,
Цевр хо чирәтә
Ценъкр тенъгрин нүдтә,
Джинънсн байрта инәдтә,
Джигтә сәәхн күүкнд,
Дуран ягъдж өгсән,
Дала цааснд бичдж...
Өндр тенъгрүр өнъгәдж,
Өврджтә сарул асхн,
Өцъгтә сар хәләдж,
Көөрк мини үүрм

Кесг гүүнәр саналдсинь,
Бичгинь цаагъас хәләдж
Би ода үзвв,
„Дурна օшәтн“ — гидж
Дотран мусхлздж санвв...
Цугъарчн бидн тиигнәвдн,
Цагин киигъәр бәәнәвдн,
Келджәхән эврән үзтлән
Кесг оln дегтрәс,
Үн медсн болдж
Үүрмүдтәгъән маргънавдн...
Би чигн дурн гиснә
Басл օшәтн биләв,
Болв...
Москвад бәәсн үүрм
Мел эврәннъ бичгән
Дурар дүүргсн уга,
Сүүләрнъ үүрм урдкарн
Социалистическ дөрлдәнд дууддә
Сталин „отлично“ гидгәр
Сургъулән сурхми гидж.
Зөв, би буру гиджәхшв,
Зөргтәгъәр дуудлгъинь авчанав,
Хәрүгъинь ода бичгәри
Хальмгт сонъсхад өргджәнәв.

Байр! Бичг авсна байр,
Кен эс меднә,
Бийичн мартлго санснд
Күн ханлт өргнә!

ДИИЛВР

Цагъачуд, финнимүд оларн
Цуглрдж холд багларна,
Цевр шин цасиг
Цусарн тедн лашна.
Чичкхсн өвлин киитн
Чиря чик чимкнә,
Буугъан улачуд атхсн
Батар окопд кевтнә.
Дулан эднә хувцнъ
Дала киит тәвхш,
Командирин хурц нүднъ,
Хортна харагъинъ алдхш.
Генткн тиигдж бәәтл
Гал тедүхнд цәклв,
Дарунъ товин сумн
Дуулад деер нисв.
Махссн цагъачудт тиикләнь
Манахс хәрү ӧгв.
Танкс, пулемет, тов,
Теднүр чидлән зөрв.
Болдин ца ташрлсн
„Баатрмуд“ финнимүд зулв,
Ардаснь манахс дәврсн
Аәмшгтәгъяр тедниг гүүлгв.

Селэг селәнә дарунь
Советин дääчир ацвхав,
Сулдси оли кöдлмшчир,
Сәәнәр ахнран тосцхав.

ТҮРҮН ЦАСН

Көвкү цагъан цасн
Көвнъгәр деерәс унна,
Хавр, зунар амрси
Харлси газр цагъана.
Бората намрин өдрмүд
Цаг ирвәс давна,
Багъ мини үүрмүд
Цасн орхиг күләнә.
Киити өвлин өдрмүд
Күүнд чидл өгнә,
Байрта оли багъчуд
Бийән өвлд белднә.
Түрүн цасн унв
Тенъгр өвлин болв,
Сенр өдрмүд ирв
Сургъульчнр дошхар бедрв.
Өдрин сулинъ олти
Өвлин сәәгъинь олзлти,
Байрта чидлтә болти
Бийән төрскндән белдти.

ШИН ДЖИЛД

Арви доладгчас авн
Алдр джилмүд давла,
Сай көдлмшчнр дииллгъярн,
Социализм бийдән авла.
Гучн йисдгч, мана,
Эн джил, онъгрджәнә,
Галар падргсн джиргъл,
Энъгдән, үүрмүд, делгрджәнә.
Үннә тугиг герлтхәд,
Үзмдж делкәд кегъяд,
Джилин ут хаалгыг,
Джигтә сәәхн джиргълиг,
Джинъсн байрин дууг,
Улм улмар күнъкнүләд,
Угта сәәгъинь делгрүләд
Сталин маанриг көтллә,
Сонън джиргълүр күрглә!
Үүрмүд, шин джил,
Үзмджтә байр өгтхә,
Диилврмүдин көдлмш дәкнәс
Дөчдгч джил көтлтхә!
Онц тана джиргълтн
Орн-нутган дахтха,

Өдр сө ирвас
Өкәр сән болтха!
Зәрмдән медгдлго уудьвр,
Зүркнүр өөрддгнь әрлтхә,
Таалмджта, бахмджта кәдлмш
Түүг кәөдж сольтха!
Баахи тана күүкдтн,
Байрлдж тандан мишитхә,
Мөнък дурна айсмуд
Маанр деер күнъкнтхә!
Сарин сарул, төвшүн,
Сөөгъин ухананнь төлә,
Болхар кәөдж седсн
Билг күүцлиннь төлә,
Сәәхи буслгсн джиргълиннь төлә,
Сталинәннь мөнък мендин төлә,
Соньн кәркхи күүкдиннь төлә,
Сөнъгән, үүрмүд, өргцхәг!
Байрин төрски деерм
Бахтсн инәдн сонъсгдтха,
Өнъгрсн джилмдн сән билә,
Ургъснь, улм деер болтха,
Зальтрсн чагърта чирксән
Зөрдж өөдән кецхәй,
Дөчдгч джилә кәдлмшән
Дииллгъәрн, үүрмүд, авцхай!

ХОИР ТӨГРÄШ

Күчр хүвдән гундад
Кеер нульсман асхад,
Кесг дуунд орсн
Көөрк, Төгрәш, күүкн,
Эш экиннь догшид,
Энлсн хääмнь, Төгрәш,
Модьрун әркнч залуннь
Моньдасла харгъсн Төгрәш,
Гулмтин өөр мөлкдг
Гулмтин өөр үкдг,
Байр гисн үгиг
Бийиннь санлгъар меддг,
О, хääмнь, Төгрәш,
Ода багърдж босхнчн,
Ягъдж мана Төгрәш,
Ярлздж джиргълдән хандгиг,
Ўзхнчн...
Өдгә мана Төгрәш,
Онъдин байрта Төгрәш,
Көвүдлә хамачн дөрлддг,
Келсән онъдин күүцәдг,
Комсомолка шамдгъа Төгрәш,
Советин харцх шовугъар,
Самолетарн тенъгрт ээрнә,

Болдар эврәннь границән,
Батлна,
Бийиннь төрски гардлгъндан,
Орлцна,
Сургъулин гүүг даслгъарн,
Авна,
Сталиндән мөндән дуугъарн,
Өгүлнә!

ХАВР

Гертәси газаран гархнй
Герлтә нари мандлна,
Цаси төгәлнъд хәәлдж,
Цевр агъар мендлнә.
Герин орагъас дусал
Газрт адгъдж дусна,
Өөгүрнй шулугъар давхнй
Ардм ирдж тусна.
Газрин минъгън цуцдар
Мелмәси усд джирджнйннә,
Галвин чидл тасрсар
Мишәдж тедн дуулдна,
Эн кемд нанд
Өнърси джилмүдм сангдна,
Энъкр, төрси хотм
Өврджтә болдж медгднә.
Балгъснд нанд бәәхинй
Болв өрчм бүтнә,
У, хальмгин теегм,
Ухандм оньдин сангдна.
Дәкн эн кемд
Динирдж толгъам эргнә,
Ўзгәд уга бәәдл
Ўүрлдж бийим дахна.

ХАВРАР

Аргъси деерӕс гугуг *)
Адгъдж толгъагъан гекнӕ,
Хонъшарари аргъс цокад,
„Хавр ирв“—гинӕ.
Ӕкр хармуд олари
Ӕул бӕркдж нислднӕ,
Тенъгрт ут аргъмджари
Тогъруд ардагшан темцнӕ.
Ӕрӕнд босхнӕ богшадас
Ӕврмджтӕ кевӕр джиргнӕ,
Ӕдр намаг тосдж
Ӕкарлдж бийим эвлнӕ.
Теегин кӕк ногъан
Таалмджта джӕӕлӕри дуудна,
Хаврин эк—нари
Халунари газр таална.
Мини джиргълд бас
Мӕнък хавр ирв,
Байрона гейӕрлгънд уйдж
Бахта джиргълӕн магтв.

Гугуг—талданаг болха шонга, цоклур эс гихаг
эри хуцдг.

МАИИН НЕГ ШИН

Сулдхвр джиргъл авсн
Советин олн кӧдлмшчнр,
Минъгън саймударн эндр,
Майин нег шинд,
Мӧнъкд кӱмн байрта
Мана тӧрскн орнд,
Джиргъл мет ӧргн
Джирисн ке уульнцсар,
Дарандан дегц ишкдж,
Делкӧд чидлӧн ӱзӱлдж,
Кӱндллгъ, ханлт Сталиндӧн,
Кремлюрн дуугъарн ӧгӱлдж,
Эндр алдр нӧӧрӧн,
Эдн байртагъар нӧӧрлджӧнӧ,
Джиргълн сӧнъгӧн ӧргдж
Дуулдж, инӧгӧд, байрлджана...
Майин цевр тенъгрт
Мӧнък нарн мандлджана,
Дурн, джиргъл эндрт
Дурндан эврӧгӧн кеджӧнӧ.

КҮЛÄЛГЪН

Элст балгъсн асхнднь
Электричествәр герлтнә,
Дурта күүкдән ирхинь
Дуулдж көвүн күләнә.
Содгъин одд мандлдж
Солнъгтрси герләри торлзна,
Сандж көвүнә өрчднь
Серси дурн бульглна.
Хаси суми хурди болвчи
Халун седкл түүнәс хурди,
Күләнә гидг күнд болвчи,
Күүкән күләсн сәәхичги.

КҮҮКНӘ ДУН

Теглг сәәхн нургъта,
Төгрҗ хар чирәтә,
Келхд хурц келтә,
Көркхн зеегтә нүдтә,
Стахановец пертә Санджнъ
Седклм мини авна,
Асхнд ирхинъ күләхнъ
Амрч зүркм байсна.
Комбайндан Санджм суугъад,
Күрджнънүләд тесгәр усчхлань,
Үүрмүдм түүг соңъсад,
Үзджәнч гидж келхләнъ,
Уурлсн онъгтәгъәр би
„Үзгдлго одтн“—гинәв,
Дотран эврән байсдж
Дурта Санджан дууднав.

УХАЛЛГЪН

Кевс джөөли ногъата
Көкргсн теегин дунд,
Джирджиньнэд гүүджэх усна
Джирмэхэс асхнд өсрднэ.
Улан мөнъги сар
Унтдж удад серджәнэ,
Байрлсн мини гар
Байртаннь гар атхджана,
Асхни серджиньсн сәәхн
Агъар өрчәрм наадна,
Атхр хар үсәрнь
Альвддж Байртала шоглна...
...Би үн келджәхшв
Байрта намаг таньхш,
Дурлчксн төләдән тегәд
Дурндан тиигддж санджанав.
Намаг тиигддж сансндм
Нанд Байрта уурлхий?
Эндүрәд орксн болхлам
Эс гемим тәвхий?

ЗЕЕГТÄ ХАР НҮДД

Зегстә нуурин усар
Зеегтә нүдтә күүктәгъән,
Джилктә ке онъгъцар
Джисәд дурна үгтәгъән,
Хаврин сөөд йовхларн
Хувр байр үзнәвди,
„Дурлв“—гидж келхләрн
Даргдшгогъар уладж ичнәвди.
Болв келчкснә хөөн
Байр кӯ өргнә,
Зеегтә хар нүдд
Зүркимди таалдж эвлиә.
Келчкснәннь хөөн чи
Кенәсчи хүвтә болнач
Зәрмдән... седклднь гундад
Зовдж сөөднь хатнач.
Зеегтә хар нүдд
Зөвәр дашката йовдлмуд,
Үнинь келхлә эди
Үзгдшго данъгин байрмуд.
Багъчуд дурлснти дурлти,
Байрлдж дурндан хантн,
Зеегтә хар нүддинь
Зүркинь батар авлти.

ДЖИРГЪЛ

Эндрк кӧдлмшӧн кедж,
Эклсн дуугъан бичдж,
Дуувр багъ настадан
Дурта баахн кӱӱктӧгъӧн,
Байрта хамдан бӧӧсн
Бахмджта джиргъл.
Тӧрскнӧннь алдр кергтӧн,
Тусан чидлӧрн кӱргджӧхӧн,
Бийиннь ичрӧс ӧлгӧ
Бийдӧн хӧрӱ ӧгсн,
Советин границӧн батлсн
Сӧӧхн джиргъл.
Олн эврӧннь ӱӱрмӱдтӧгъӧн
Онъдин дӧрвн цагт,
Ончта кергӧн кедж,
Сӱл эврӧннь кииллгъӧн,
Советиннь ӧмтид ӧгсн,
Соньн джиргъл.

289751

Көкрҗси гүн уста
Күмнә тенъгсин көвәд,
Харлҗси торгън ұста
Хальмг күўки зогсад,
Көгтә домбриг джинънүләд
Ке айс цокв,
Гахуль тенъгст хаяд
Ганцаран эн дуулв.
Тер тенъгсин загъснъ
Күўнә зүркс болдг,
Таалмджта багъчудин хўвс,
Көркхнә гахулур усчдг.
Гентки мини толгъа
Галар падрдж эргв,
Күўкнә гахульд хўвм,
Көөрк, ирәд торв.
Тенүнәс ави би
Тер күўкид дурлвв,
Зугт хўвәрм күўки
Зүркидән наад кев.
Нерим тер медн
Намаг „чи“ гилә,
Келси үгмүдим шогли
Кесг джинъндж инәлә.

Хүвдән би цөкрдж
Хәләси буульмджан гееләв,
Бийүрнһ түүнүр хәләдж
Бахтдж инәдгән уурлав.
Күүктә харгъшгогъар седдж
Кесг би зулав,
Харгъхларн ду гарлго
Хара өмнһ зогслав.
Мадн цааранһ тас
Мендлдгән чигн уурввдн,
Нег негән таньдгогъар
Нам сардан бәәввдн.
Тингдж, танд зуг
Тесдг аргъм чилв,
Харлси сәәхн нүддүрнһ
Хулхагъар шилтдг болвв.
Хулхагъар күүкн нанур
Хәләдгинһ бас олов,
Манъгъдур өрүнднһ тосдж
„Менд“ — гидж келв...
Тер сө би школд
Терзин өөр суулав,
Шачасн электричеств унтрадж
Шанагъан түшәд ухаллав.
Өмнк өдрмүдм нанд
Сәәхн герлд үзгдв,
Өөрм тер... инәджәнә
Сонһн агчмс торлзв
Кесг хурц үгмүд
Келндм оларн баглрв,

Түүнлэ харгъхларн келхәр
Тодлдж ухандан хадгълв.
Ўнн. Дурн алдр.
Ўгмүдәр түүг келдж
Ўзүлдж төрүц болшго...
Дур медхәр седснд
Дала цäälгьвр керго,
Дегтрчн юм öгшго,
Тер дурлх зöвтä.
Тегäd бийнь öбрчн
Тиньгр, инäдж бäägьäd
„О, дурн“—гидж келхлән
Оньгтан бичä ав,
Эс медсн болджагьад
Эврән дөнъ бол,
Ўгмүд күүкнднь келäd,
Ўүртән тусан күрг.
Мини дурншнь туудж
Мел бичä ўз,
Күүкндән дуран келдж
Кöвүн байр ўз.

* * *

Чини чирӑчн
Чиндр цагъан,
Хурц келчн
Хууршнъ айста.
Сӑӑхи нӑднчн
Солнътрдж герлтнӑ,
Зӑрмг хӑлӑцчн
Зӑрким менрӑлнӑ.
Кенд дуртагъичн
Кӑн медхш,
Ухарльг бӑӑдлчн
Уханасм гархш.
Нанд гихлӑ
Наадксинь яяхв,
Теднд гихлӑ
Таасгддгинь яяхв.
Наач инӑджӑгъӑд
Нанур хӑлӑлӑч,
Юнъгад тегӑд
Ярлздж мишилӑч.
Зооган кеджӑлч.
Зӑркӑрм наачалч
Кӑ зовалго,
Иньг келхичн

Мини билгт,
Мактмдж болхичи,
Чамагъан дуулдж
Чидлән сөрсв,
Көркхничн буульдж
Күмнд келсв,
Халхасчи үмсдж
Хүвдән байрлсв,
Минич гидж
Мишидж сансв.

САРД

Соньн асхи, зуг,
Сарта болснь му,
Булта хар девләрн
Буднътрсн дулан сәәгъярн,
Хамг делкәг бүркдг
Харнъгъу угань, му.
Күүнд үзүллго би
Күүкән таалхар биләв,
Дуг гихин зуур
Дурна аш—үмслгъс,
Күүкидән өкәр биләв.
Зуг әмти... Сар,
Зүркнәсн чамаг сурсв:
Кергтә цагларн чи,
Кезәчи олдшго, үрч,
Кецү кеч, зуг ода
Үүртәм намаг үлдәхичи,
Үмслгънд харнъгъу өгхичи,
Үлдин ца бултхичи.

.....
Түншинъ бас джиргълмди
Төвшүн сәәхи үүрмүдмди,
Үлү болджахан медлго,
Зәрмдән хәрхән мартхларн,

Ўргли маанриг манна,
Зўркини ингтәмди ўлдәхш,
Зуг теднд ўўринәр
Гархичи гидж келхд
Зўрким мини ичнә,
Јарвзго гидж бас
Зўрким мини кўләнә!

ДЖАНЪГЪРЧ КҮҮКН

Джилмүд оли хооранд
Джанъгъриг түрүн дуулсн,
Бер болад уга
Баахн күүкд күн.

Джанъгърч өвгнә келснәс

Уласн герлин утанд
Удси нарн сууджала,
Буслджасн мини уханд
Баахн күүкн үзгдджлälä...
Үзмджтә уйн ургъцта,
Үлгүр дүүрниъ келтә,
Соньн көркхн чирätä,
Сäähн зеегтрси нүдтә,
Бул джөөлн махмудта,
Бичкхн эвтәхн гарта,
Миним улан госта,
Минъгънә дурн көлтә,
Зөрмг үннә хäläцтә
Зүркидән ганцхн үинтә
Арагни—Данъни тер,
Амд төрүц уга,
Джилä газра хортан диилсн,
Джидин үзүрмүдин батинъ хамхлсн,
Джанъгърин өмн күүкн зогсджана,

„Джанъгър“ орчлнъд күүкн
дуулджана,
Хаврин дундд гүүдг сергмджтә,
Хар усна джирджнънлгън метәр,
Күүкнә дуулси дуугъинь,
Киити арзин сүүрт хурсн,
Күмни джиргълин сәәг олси,
Аврлт уга хортан днилси,
Аагъ цусан төрскндән өгсн,
Цегәхн уснас цевр бәрцтә
Цагъан мөнъгнәс цевр седклтә
Джанъгър богдиннь төлә цугтак,
Джиргълән төрүц хармилго өгх,
Тоомсрта баатрмуд мишилддж
Таасгдсинь медүлдж
сонъсджацхана,
Күмни джиргълдән бахтдж,
Күүкнд тедн ханджацхана!

„ДЕМОН“

Цугиг ўзчкен,
Цугиг медчкен,
Цугиг умшчкен,
Цугиг голчкен,
Хёри наста,
Хяләхнь кёгшя,
Му инядтә,
Мусхлздж ўзгднә.
Ю ўзўлвчн
Юм таасхш,
Сян гивчн
Соньмсдж хяләхш,
Ухата кў
Тер олхш,
Уудьврас бас
Тас салхш.
Энъгдән нисдг
Эн демон,
Мана цагт
Мел цөн.
Болв джиргълин
Байрта тенъгрт,
Тедн зярмдән
Таалмдж олна.

Охтргъугъин ѓмн
Харлсн уўлншнъ
Онъдин миркисн
Хавргъдм ўзгднѧ.
Байрта инѧдтѧ
Багъчуд заагт
Тер „демон“
Тендж харгъна.
Арлгъдж тўўг
Айлгъдж кѳѳхмн,
Тѳгѧлнъгѧн меддгог
Тўўнд ўзўлхмн,
Цугиг ўзчксн,
Цугиг медчксн,
Цугиг умшчксн,
Цугиг голчксн,
Хѳрн наста
Хѧлѧхинъ кѳгшѧ,
Му инѧдтѧ
Мусхлздж ўзгднѧ.

* * *

Седкл харгъси үүрм
Сананасм төрүц гархш,
Зүрким авлси иньгм
Зүүдидм ордган уурхш.
Бүтүгъяр келсим меддг
Баахи үүрм сангдна,
Таалмджин үгмүд келдг
Тиньгр иньгм сангдна.
Холд, тенд, холд
Хяамнь менд баягъич,
Джиргълин олн саянас
Джилвтси күүцлән олич.
Москван шууганд булхвчн
Маднан бича мартич
Сургъулән эрт чиләдж
Саяхн иньгм ирич.

ӨНЪГРСН ДУРН

Дуртав гидж келхләм
Дөбгүлдж чи инәләч,
Дәкәд ода бийчи
Дуртав гидж келдмч?
Үни, тиикд бичкн биләв.
Үгин утх, болв медләв,
Ичдж бас чаддг биләв
Икрхсн инәдичн меддг биләв.
Ода... одачн дуртав, зуг
Онъдин цагт чамаг мартлав,
Үүрмүдтән тиикд, чамта күүндшго
Үни үгән андгъарлдж өгләв.
Онъгрсиг хәрү ирүлдж болшго,
Онъгрсн седкл дәкдж иршго,
Дегд икрхснчи нанд төрүц
мартгдшго!
Деегүр санан күүнд аштнъ.
зокшго!

КЕРГО КҮН

Сәәхи үүрләрн керлдхләрн
Сахнъдж әмтилә шимднә.
Миркидж, үүриннь туск,
„Муугъинь“ цугтнь малтна.
Бийдән кесн ачиг
Бас част мартна,
Наадад үг келсиг
Нам медлго тарана.
Үнид цугъараг тоолад
Үг түүнәс кенә,
Цугиг медси болдж
Цеци бәәдл гаргъна...
Энд-тенд сонъссан
Эн наадк—әмтид,
Бийәси келси болдж,
Бод-бод гидж
Болвслдж зәрмдән тәвдж,
Бийнь бийдән бахтна,
Келси үгмүдән сандж
Көвүн ухандан өврнә,
Күнъкән үгмүд дотраси
Келси болдж меднә.

Күүкд түүг сонъсдж
„Керго күн“—гиня,
Күүц көвүг келүүлго
Көвүд хооран гарна.

ЗУРГ

Негл сӱӱхн зург
Наадксас йилгъдж хадгълнав,
Ӗӧрксм авчкх гишнъгӱр
Ӗрчдж дагъмдан бӱрнӱв.
Онъдин, сансн цагтан
Удан тӱӱг хӱлӱнӱв,
Мини бӱӱдл сандгогъинь
Мусхлздж, дотран саннав.

ПОЭТ

Джиргълин минъгън хөвлгъиг,
Джилктä ухагъари нискдж.
Джинънсен домбртан орулхнь,
Сäахи бäädлинь үзүлхнь,
Соньн дуусари дуулхнь,
Сонъсхдж, күмнд келхнь,
Джиргълин сäаг медүлхнь,
Дживртä үгмүд нискдж,
Джилвтүлдж түүнүр зүткүлхнь,
Баатр төрскән орчлнъд,
Билгинь хурцар үзүлхнь,
Болдин чидлиг дуулхнь,
Чамаг чинънсен делкäd,
Чидлән тигдж үзүлхнь,
Чич, үр поэт!

УХАН

Күүнә уханас үлү
Дала орчлнъд бәәхий,
Күнъкән уханас үлү
Делкә ухан олхий.
Уга. Күүнә уханас
У юмн делкәд,
Уга. Кемр түүг
Утинь хәәхәр, әвкәд,
Могълцгхла, мана газрас,
Минъгън холван ик,
Могълцг болдж гарх.

* * *

Күүнә ухан толгъад
Ке сәәхн гершнъ,
Келхд, тер эншнъ,
Кесн, сонън урнъдта.
Тоосх сәәхн чолуг
Тер сонън урнъ,
Цуглулдж әвтәгъәр хурадж,
Цевр сәәхн гер
Чидл аргъан нөлго
Чолуг чолун деер тәвдж,
Босхна. Түүншнъ ухан,
Кегдәд угаг кех,

Келгдэд угаг келх
Куунă алдр ухан,
Кунькән ури-джиргъләр.
Кегддж босад, сәәхрдж,
Ке бәәдлән авна,
Бас эврәннь өрән
Буслджах джиргълд өгнә.

ЗУНИН АСХАР

Нег тал
Цергчир дуулдна,
Нүдндм солнътрси
Одн үзгднә,
Дора бички
Көвүд альвлна
Дөрви талм
Шууган сонъсгдна.
Серүн агъар,
Радио күнъкннә,
Сенр асхи,
Күн байсна,
Көдлмшин хөөн
Толгъа амрна,
Келхд амнас
Үгмүд асхрна,
Зүркидчи таасгддг,
Өцклдүр ахси,
Зуүдндчи орсн,
Өлзә саигдна,
Учр угагъар
Чи мишинәч,
Ухандав бәәси
Күүк үзнәч.

ЧИНЪГС

Тоосн ирмгин ца
Тенъгрт күрч ээрв,
Чиирг баахн мөрдтә
Чиньгсә дääчир үзгдв.
Нег мөртә дääчнь
Наадксасн йилгърдж гарв
Ташмгарн күлгән цокад,
Толгъа деегшән өөдлв.
Тендән тулад зогсдж
Тер өмәрән шилтв,
Өргн, ке, байн,
Орсин газрмуд үзв.
Цааранднь дääч халәдж
Цагъан гермүд үзв,
Ўкс хәрү довтлдж,
Ўзсән Чиньгст келв.
Хан келсиг сонъсдж
Хойр баатран дуудв,
Түми дääчнрән дахулдж
Тингәрән дәвртхә гив.
Гилвксн болд джидмүд,
Гартан бәрсн дääчнр,
Орсин селәнә дундагъур,
Омгтагъар орад гарцхав,

Хаалгъднь харгъсн äмтсиг
Хääкрүлäd джидтän öргцхäv.
Түрүн болдж бärгдсн
Тавта шарнъху күүкн,
Дарук тоод алгдсн
Далта сохр öвгн...
Цань... күүкд улс
Цергчирин гарт орв
Цевр нерän геев...
Цуг селәнä мал-геринь
Цуглулдж Чинъгс öмärän туулгъв,
Цусн усинь тингäd асхдж
Церг селәнäs цааран давв...
Сууджах нарна уласн сүүршн
Сүртä түүмр арднь падрна,
Чинъгсä закагъар шатсн гермүд
Чичкндж чиндрän öсргдж шатна.
Селән шачана. Алдр хан,
„Сән“—гидж бийдän муслзна,
Цусн, үкл муурсн Чинъгсин
Цуцрсн улан нүдндн үзгднä...
Ик эврәнн дäällгъән
Иигдж Чинъгс эклв,
Тер дииллгънä темдг
Туг деер делсв...
Зүн үзгäs үклин түүмр
Залärн газр долав,
Му—дуутир гермүд деер
Му дуугъарн энъгсв.
Келн äмт дару дарунь

Келнд Чинъгс авв,
Келнд бэргдсн келн äмтн
Күнди зовлнъгар түйншв.
Минь эн äамшгтá кемд
Чинъгсин хөвнъ эклдж бөкв,
Цусн, гал, нольмсн заагас
Чинъгсиг диилх чидл төрв.
Нойлджах цагтан нойлхар Чинъгс
Нольмс үкл улм икдүлв,
Чинъгсиг диилхär төрсн баатр
Чидлән хурадж улм өсв.
Көгшрсн хан үкхäsн өмн
Көвүдән бийүрн дуудулв,
„Тер, тер, тер газрмуд,
Таанр дääлх зөвтá» — гидж.
Харалгънас цääсн толгъагъан өргдж,
Хатсн гарарн өмәрән заав...
Чинъгсиг диилхär төрсн баатр
Чидлән хурадж улм өсв,
Чинъгсá ачир, джичнртнъ тер
Чидлән үзүлдж чидлärн диилв,
Үнн уган чидл оньдинд
Үклән олдгиг тер үзүлв.

* * *

Шам шатна,
Шач унтрна,
Өр цаанä,
Өдр чилнä,
Өнъгрснъ утдна
Ирхнъ ахрдна,
Көдлмшиннъ аш
Кеснъ үзнä,
Кегдснъ икднä
Кегдхнъ багъдна,
Джилмүд өнъгрнä
Джиргъл давна.
Давсн өдрмүд,
Дурн байрмуд,
Цагнъ ирхлä,
Цугъар сангдна,
«Тиикд» гигъад
Тууджшнъ келнäч,
Эс медсн
Эндүсән олнач,
Күцälго хайсн
Көдлмштән гунднач,

Багъ цагин
Джиргълән саннач,
„Болв би,
Джиргълäv“—гиняч.

КЕРМ ДЕЕР

Көкрсн усиг керчәд
Керм өмәрән йовла,
Балгъсн ард үлдәд
Бадрсн герләрн улала.
Цәәсн дольган цахнъдж
Ценъкр усар шивгдлә,
Керм өмәрән зүткдж
Күрх газрурн өөрдлә,
Тер сонън асхн
Тенъгр чилгр билә,
Дурна сериджлин ца
Дун уханд төрлә...
Амти кермн деер
Агъарин цевриг киилдж,
Иinäгъәд, шуугад байрлдж,
Иджлүр дурлад хәләдж,
Мадид онъган өглго
Мишидж амти йовла,
Өдрин хөөнк амрлгъан
Энд тедн олла...
Сарин цагъан герлд
Сәәхн көвүд, күүкд,
Дурлчксн өнъгтә олн,
Данъгин байрта багъчуд.

Электричествин герлтә шамиг,
Эдн сурад унтралгъдж.
Энд цугъар хурджала,
Ценькр патефо дуулудж,
Цовлдад цовлдад бириллджәлә,
Эвъкр баахн иньгүд
Эклдж дуран хуваджала...
Ганъта өдрин хөби
Серүн асхн сонън.
Гаран авлцад суухд
Сән. Чи, би,
Хоюрн, тенд шугъуд,
Хамдан суулавдн. Би,
Нүдән чамас авлго,
Нүдндк будан медлго,
Нам өмникән санлго,
Бахтдж, шоглдж йовлав,
Багъин цевр седклән,
Иджлшнъ мөнък дуран,
Иткдж чамд келләв...
Иньг гидж санлав...
Бички күүкд метәр
Би байрлав. Чи,
Мини шимлдлгъ сонъсдж
Мишидж нанур өөрдләч,
Ўг нанд келлго
Ўрглсн бәәдлтәгъәр өрчүрм,
Өрчүрм чи унлач,
Бичкхн эврәннъ гарарн
Байрлсн гарим атхлач...

Цугин алдр тосхлгън,
Зун, саймуд äмтнä
Зурагъас коммунизмүр орлгън.
Уга. Цаг зогсадж болшго.
Угта мана джиргъл öмн
Ўзджанч. тенд. Чи иньг.
Ўнн үгән нанд öгчәнч?
Тегäd тигәрән, öмәрән,
Тер коммунизмин герүр,
Джилмүдин туршт иньг,
Джиргъдж, хамдан йовхмби?
Байр зовлнъган хувацдж,
Баатр төрскндән кöдлхмб?
Зöв гинчи? Сән.
Хот тоснас үршго,
Зүрки байрас хагършго,
Ханьцен дурмди салшго.
Би теегин үрн, энд,
Бархлзсн Иджлин дунд,
Дурна байр төрдж
Дуугъан эклдж дуулвв,
Орчлнъгин сääg буульв...
О, багъин джиргъл,
Менд!

КРЫМ

Крым дегд сӓӓхн—
Келхм биш,
Арваси тропическ ацс,
Альмна иш.
Халун зунин нарн,
Хар тенъгс,
Ташугъарн модд ургъасн
Теегин энъгс.
Таалмджта оln амрачнр
Тевчдг эмчс
Ондр ик уулс,
Оли туристнр,
Хоогъан геесн кӱӱкд.
Халуч шатрчнр.
Амтӓхн цевр агъар,
Арӱн ӧдрмӱд,
Дала зовлнъ угагъар,
Данъгин байрмуд!

СОХР КӨВУН

Нүднѣ хорнас сохрсн
Няамн наста көвүн,
Аак, аак гидж.
Агъар гарарн шүүрдж,
Альдаран йовхан медлго,
Адгъдж бүдрәд кииснә,
Негл сохр кичгшнѣ
Нег ормдан эргнә.
Төгәлнѣднѣ бомбин күрджинѣилгън,
Товин ә сонъсгдна.
Цагъатлан халсн төмрмүд
Цань, нань тусна,
Аамсн көвүн болв,
Аахан төрүц мартна...
Сәәхн урдк орчлнѣ
Сохр көвүнд үзгдхш,
Өлссн, халснѣ көвүнд
Өли, цатхлнѣгънѣ медгдхш.
Зуг ганцхн үг,
Зүркиднѣ уурлта орсн,
Аак гисн үг,
Амнаснѣ төрүц алдрхш.

Книсад, босад гүүдж,
Көвүн төрүц амрхш.
Тиигад доран эргджягъад
Тер гентки зогсв,
Гентки уха авч
Газр кёләри илв.
Көөрк, көөрк, көөрк.
Кенә болхв эн?
Нарта орчлнъ дәкдж
Нәәми наст үзхий эн?
Өгсиг авад, хандж,
Өсәд күн болдж,
Падрдж гилвксн ке,
Паржин уульнцд зогсхий эн?
Будчксн урлта гергдәс
Бийдән хот сурхий эн?
Кемджәнә, зуг,
Көвүн хув уга болхинь,
Джилмүдин туршт татлдсн,
Джиргьлдән зовлнъ үзхинь,
Эврәннъ заячан гәәлхинь,
Эндрт цугъар медджәнә.
Капиталин орнд гарсидан
Көвүн икәр гундхинь
Келхи биш. Зуг,

Мана алдр орнд
Мөнък Сталинä гардврт,
Сохр кövүд үзгдшго,
Соньн цагмуд давшго,
Болдин батас бат,
Баатр Улан Церг,
Хяärtä мана газрур
Хортдиг кезächн тävшго!

ДАН

Шарлсн хлор пикрин,
Шавин хар цусн,
Цогцасн салсн толгъа
Цуг эн—дән.
Сала сартгар үнрtdжәх
Салдсмудин олн цогцснь,
Черчиль—мерчилин гардврт
Чивсн, үксн, алгдсн
Чини мини ахир,
Минъгън бомбсин хагърлгънд
Мөч-мөчәри салсн,
Цуснанны икиг асхсн,
Цуг эн—дән.
Түрүн дуран ховаджасн
Төвшүн джиргъләр бәәсн,
Дуртагъасн салсн баахн,
Дуртагъан үксинь сонъсна,
Цевр нульмсан асхлгън,
Цуг эн—дән.
Хәләджәсн сәәхн дүүвр
Хөрн хойртан алдсн,
Көгшн эмгнә адрлгън,
Көөркин гочкндж инәлгън,
Ценънсн, зовлнъгин хәәкрлгън,

Цуг эн—дән.
Капиталин сүл кирилгън
Көдлмшчнрин өсдж батрлгън
Эднә хооридк ноолдан
Эн бас—дән.
Чидлтәнъ дääнд диилдг,
Чинән угань үкдг,
То олъ чидлтә болдг,
Тедн дииллгъән ноолданд олдг!

БИ, БОРИС БОЛН ЧИ

Нари суусн хөбн
Наадн инәдн сонъсгдна,
Орс домбр газа
Орс көвүн джинънүлнә.
Асхн шидр үүднд
Аргьулхнар чи дуулнач,
Дуунаннь айсин джөөлнәр
Дуртагъан чи дууднач.
Чини дуугъичн сонъсдж
Чичрдж Борис адгъна,
Галстуган гарасн алддж
Газаран чамур зүткнә.
Багълцгт зүүдг запик
Бүтүгъән олдж чадхш,
Баахн, төвшүн саахнк,
Борис ягъснь медгдхш,
Болв чи дуулхларн
Борисиг дууддж бәәхшч...
Нанд газаран гарх
Нам дурм күрхш.

АЛЬМН

Саахн өмнм торлзсн
Баахн студентк күүкн,
„Танд, нанас“ гидж
Терзәр альм хайв,
Байртагъар манд мишидж
Бийнь цааран гарв.
Адгъдж би терзәр
Ардаснь күүк хәләвв,
Салькншнъ хар нүдт
Садмуд заагт булхв.
Мини шогч авгъм
Мусхлздж намаг дуудв.
Нүдән нанур чирмдж
„Не, ямаран? гив.
„Кен“?—гидж би
Эс медсәр сурвв.
Колхозник аргъул инәдж
„Эндрк өрүн“—гив...
Мини өмн ода
Минчисн альмн кевтнә,
Кесг әмтнә дүнъцүллгън
Ке халхнь улана.
Аскрсн әмтәгъинь санхнь
Амнас шүлсн гарва,

Сенр сӑӑхн ӱнрнӱ
Серӱн герӑр тарна.
Ӧрӱн цаг билӑ.
Ӧрӑггӑр би йовлав.
Альмнӱр дӑкнӑс хӑлӑдж
Акад сӑӑнӑр байрллав.
Акад, байримм учр
Альмний аль... медхшив.
Асхн ирхиг болв
Амрч би кӱлӑнӑв.

ЎВЛИН СӖ

Ўўли тенъгр бўркдж
Ўрглси сариг бултулв,
Терзәр орджаси герл
Тас ўзгддгән уурв.
НӖорм кўрхш. Серўн
Нўдән аньлго кевтнāv,
Кўўрт дурта оли
КӖгшдин шулмсин тускар,
Келси тууджс саннав.
Иткхшв, болв санхинь
Ирвāтрдж му болна,
СӖӖгъин тагчгт дуд
Сонртси чикм олна.
Газа сальки гииндж
Гәнънāд нохагъар уульна,
Терзин шуурхагъар ордж
Тер зўрк киитрўлнā.
Уудьврин айсар дуулси,
У-у-у гиси дунь,
Эс унтджах мини
Экндм ирдж хадгдна,
Ўксн āмти гентки
Ўзгдўлшинь ъмнм ўзгднā.
Тиигджāгъād эрг-дург гихлām,

Терзин хаагъул газа тачкнв,
Öсрдж серад нүдән сакхлām
Öмнм үүднд девл үзгдв.
Газе шуургън шуурч шуукрна,
Гәнънād шулмар шимлддж ишкрнā,
Гер дотр салькн уга
Ганцхн/соктсн аавм хорджнънна.
Болв девл тегād юнъгад кōндрнā?
Бийүрм тер юнъгад öбрдсн болна?
Негт балгъснд үзсн гуульгънч
· · · · · болад

Нанур тер шархта гаран
· · · · · сарсалгъна,
Хотд төгāлдг адта муульт болад.
Харнъгъугъас аргъул нанур
· · · · · öбрднā.

Герт тагчг. Äädж
Гарарн нүдән бүркнāv.
Аавурн улм шахлддж
Адгъдж толгъагъан хучнав...
Тиигдж кевтхлām генткн,
Толгъа деерм юмн,
Тоб, тоб гив.
Äāmшсн би öвдмār,
Ааван чимкād серүлдж,
Аргъул дора шугшв.
Нöбрмүгъār:— „ягъвч“ — гигъād
Нанас аавм сурв.
Тиигчкād... „прис“, — гигъād
Тоб, тоб гиджāsн,

Мини дурта көгшн,
Миисиг деерәс көөв.
Аав, бичә унт гидж
Арәхнәр би сурв...

* *

Ўрглсн сар б^{*}ўркджәсн
Ўўлн цааран н^{*}ўўв,
Серўн аавас аәдж
„Шулмс“ уга болв...
Бичкхн көвўн бәәхдән
Болшго к^{*}ўўрмўд сонъсдж,
Кесг, кесг тиигдж,
Келгдшгогъар би аәләв,
Шулмс бәәнә гидж,
Сө йовдго биләв.
Туульд келгддг муусмуд
Тес намаг гетдмн,
Шулудсн бийнъ ардасм
Ш^{*}ўўрн гисн болдмн.
Ода.. ода санхнъ,
Ода инәдн болна,
Таанрчи умшачнр бас
Тиим шулмс ўзснт.

* * *

Санхнь, инәди кӯрнә.
Альвджд кӯзӯгъинь орасн,
Атхр хар ўстә
Сәәхн кӯўкн ўзгднә.
Намаг тӯўнтә ўўрм
Наач инәгъәд таньлдулла,
„Сәәхн кӯўкн“—гидж
Шимнддж нанд келлә.
Ўнн. Кӯўкн кӯркхн.
Ўгин хурциг меднә,
Кӯр кехд—медрлтә,
Керсӯ, ухата бәәдлтә.
Болв шинхн таньлдсн
Би тӯўг медхшив.
Нәәрт биилджәсн цаглань
Нӯдән тӯўнәс авхшив.
Бас нанла мендлхләрни
Гәәвгъәгъәр тер мишинә,
Би яяхан медлго
Гаринь авч маасхлзнав.
Ода мел тег,
Өмнм тер ўзгднә.
Седкл туссн болхв?
Санхнь, инәди кӯрнә.

* * *

Сäähн багъ наснам ўр, гемим т
Соньн нўдәрн нанур дăкдж бичă хă
Юнъгад г н х л ä минн зўрки чам
талданар хăл

Ядсн эврăннь ўр чамагъан, дурлдж т
ге

Чи иньг минн гемим тăв,
Чолун зўрки нандчн хăамнь уга.
Дурлджанч? Зўрким минн иньг, дугим
Дўўвр насан чигн чамас хармнш уга
Чолун зўрки нандчнь хăамнь уга,
Чамд дурллго бăадж би чадшгов.
Дурлсндм иньг минн гемим тăв,
Дала иткдж келсн ўгичн мартшгов..
Чичн нанас бичă ич, келсн ав,
Чиндр цагъан чирăгъан, дуртадан ўзў.
Иньг! дурлулхар бийдн седхлă, бий
меду
Иткўлхър бийдн седхлă, иткдж
меду

ХУРТ

дрин өрәлд нарн
рчлнъ зовадж шатав,
шидр тенъгрт
лд цуглрдж баглрв,
үдр газрар нүүдж
рүн болсн болв...
үдлсн гурви бичәч
оловур адгъдж ирв.
дн герт орад,
овч бүтүгъән ясад,
олгъаннь үс илдж,
гчг невчк зогсджагъад,
грг стол эзлдж
аньдг официанткан дуудв,
вр козлдурта негнъ
кәрлдж күүк шоглв...
за тротуар хәәлдж.
вр гал мет.
нъг. Зунин тенъгрт,
үлд улм баглрдж,
огләд унтсн бәәдлтә,
әләгъад төгәлнъ шинджлхнъ,
ур орх бәәдлтә...
урви бичәч таньдг күүкәри

Гуляш, бифштекс, бифстроген авх
Хальмг литературин тускар эдн,
Хооридан күүндэд шуугдж зүткнэ

Газа салькн эклэд
Галзурдж хаагьулмуд цокна
Терзүр официанткс хурдлдж
Тачкнджасн хаагьулмуд хаа
Харлсн шоран үүлд
Хаалгь дахдж нүүнэ,
Герт орснь бичэ
Газаран гар гинэ...
Хотан уусн бичачир
Шалвран саджад босцхана,
Хар козлдурта негнь
Шотк цокдж тоолна,
Күүкнд: „пожалуйста“) гидж
Көвүн мөнъгинь өгнэ,
Даларнь нойх ташдж
„До свидания“—гидж чирм
Хү газа тогтндж
Хур дусалар эклв,
Гурвн бичгч хэртл
Гацдж тер шаргв.
Бичачир үүднд күрчкэд,
Бахис кевтэ зогслдв.
Нег негән хэлэлдчкэд,
„Не яяхмб?“—гилдв.
Хур улм икддж
Хагдад деерас асхрна,
Ора цоорха тенъгр

рх хур йорлна.
урви бичачин негнь
эр шилтдж хэләнә,
агъаца бальчг үздж
бөрк толгъагъан зәәлнә.
ур зогсхиг күләлго
ити көл нүцкнә,
ормагъан күүкд хурадж
лго герүри тарлдна.
ичачрин негнь хәләджәгъад
ас башмган тәәлнә,
аадкснь түүг дурадж
Далвран тәкмүри эвкнә.
үрүн зөрдж газр ишкснь
Далд хальтрад гедргән тусв,
бгәлнәдән тер әмт хәләдж
Толгъагъан өргәд, мишидж босв.
аааранднь гурви бичач
Довладад герән темцв,
уурнь хур улм,
схдж тедниг норгъв.

* * *

Эзнәннь гарт ноха омгта,
Экиннь өөр күүкд омгта,
Толгъач болджах күн омгта,
Түүнә өөрхи үүрнь омгта,
Чидлән медси гәрг омгта,
Мууг түлкси гә омгта,
Чик гиджәх багъ омгта,
Махлата күн мал омгта,
Насна ик зүүснь омгта,
Нерәрнь келхд Н.... омгта,
Дегд бийән буульсарн омгта,
Дәкәд деер келгдсәр омгта.

ОРМ УГА НИСАЧ

Сургъуль уга тāk,
Суудж юм кехш,
Суудл уга кōгшā.
Суудж ухалдж чадхш.
Нег ормас наадкур
Нисдж эн делнā,
Кōдлмш кесн болдж
Кōорк бийдāн зовна.
Бас нег ормд
Бāарн газр уга,
Кōлс сахнѣдж асхвчн
Кесн кōдлмш уга.
Болв эн гāрг
Бийдāн тоомср хāанā,
Кōгшāг үүрмүднѣ үзхлāрн
Кōорклдж хармнад мусхлзна.
Кōорк, кōорк, кōорк, кōорк
Кōгшн, хōв уга тāk
Альд ода хāāкрджāнāч?
Акадлдж юнѣгад келджāнāч?
Кōорк, кōорк, кōорк, кōорк,
Кōгшн, хōв уга тāk.

Г А Р Г

Халх

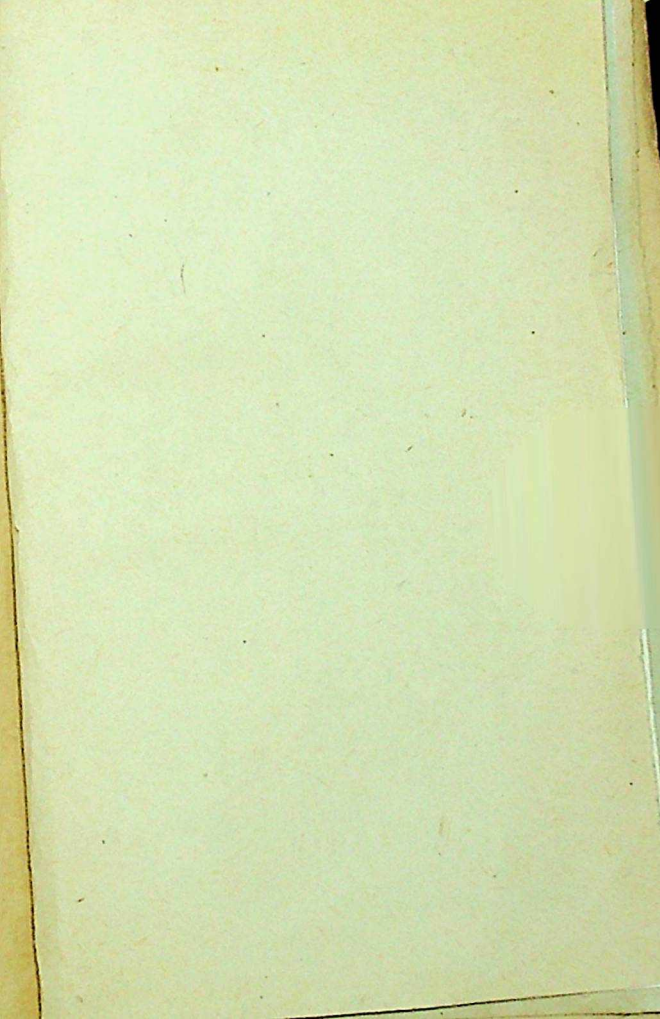
1. Умшачирт	3
2. Куйькэй дүүдэ	4
3. Нери	7
4. Жаньгьри орчулгьнд.	11
5. Маяковскэ	14
6. Даач ууртэн.	17
7. Багширтэн	19
8. Бичг	20
9. Динлэр.	23
10. Түрүн цаси	25
11. Шин джилд	26
12. Хойр Төгрөн	28
13. Хавр	30
14. Хаврар	31
15. Майин нег шин	32
16. Булзлгын	33
17. Бууькэй дун	34
18. Ухаллгын	35
19. Зеегтэ хар нүүдэ.	36
20. Джиргэ	37
21. Көргөн гүн уста...	38
22. Чини чирэчи...	41
23. Сард	43
24. Жаньгьри күүки	45
25. «Демон»	47
26. Седкэ харгьен уурм	49
27. Ойьгрэн дурн	50
28. Керго күн	51

29. Зург	53
30. Поэт	54
31. Ухан	55
32. Зунин асхар	57
33. Чиньге	58
34. Шам шатна ..	61
35. Керм деер	63
36. Ёрым	67
37. Сохр кбвун	68
38. Дан	71
39. Би, Борис бэли чи.	73
40. Альми	74
41. Ёвлин сё	76
42. Санхинь, инди курна...	79
43. Саахи багъ наснам ёр гемим тав...	80
44. Хурт	81
45. Эзданнь гарт поха омгта	84
46. Орм уга висёч,	85

Редактор *Г. М. Шалбуров.*
Техредактор *И. Швачко*
Корректор *Г. М. Ялматеев*

Сдано в набор 6/IX-40 г. Подписано к печати 27/IX-40 г.
Бумага 60×92¹/₃₂. Печ. лист. 2³/₄. У.-а. л. 1¹/₂.
Знаков в печ. л. 36.000. Тираж 3.000.
ЛС 1056. Заказ № 1582.

Типография № 1 НКМП—КАССР, г. Элиста

Үннь 1 арсл. 50 деншг

1337

15 рчл (2003)

Д. Кугультинов

СТИХИ ЮНОСТИ

На калмыцком языке

